

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

УДК 330.3

Тези доповідей

МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК І СПАДЩИНА
СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ»

1 – 2 червня 2017 р.

УДК 330.3

Матеріали Міжнародної наукової конференції “Економічний розвиток і спадщина Семена Кузнеця”: тези доповідей, 1 – 2 червня 2017 р. – Х. : ХНЕУ імені Семена Кузнеця, 2017. – 463 с.

Збірник тез доповідей укладено за матеріалами Міжнародної наукової конференції «Економічний розвиток і спадщина Семена Кузнеця», яка відбулась 1-2 червня 2017 року.

Конференція має за мету подальший розвиток наукових досліджень видатного вченого, Нобелівського лауреата в галузі економіки Семена Кузнеця, чиє ім'я носить Харківський національний економічний університет.

До збірника включено тези доповідей учасників конференції, в яких досліджуються питання реформ і розвитку в економічній науці, циклічної динаміки економічних процесів та соціально-економічної нерівності.

Матеріали публікуються в авторській редакції.

The book of abstracts is compiled of conference materials of the International scientific conference “Economic Development and Legacy of Simon Kuznets”, held on June 1-2, 2017.

The conference aims at further development of the scientific research carried out by the eminent scientist, Noble Prize Winner in Economics, Simon Kuznets, who Kharkiv National University of Economics was named after.

The book comprises abstracts submitted by the participants of the conference, in which the issues of reforms and development in the economic science, cyclic dynamics of economic processes and socio-economic inequality were studied.

Materials are published in the author's edition.

***За достовірність викладених фактів, цитат та інших відомостей
відповідальність несе автор.***

ЗМІСТ

Дудка М.О. ФАКТОРИ ВЛИВУ НА СТІЙКИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ АПК	233
Єліссєва О.К., Хазан П.В. РОЗВИТОК ВІДНОВЛЮВАНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ В КОНТЕКСТІ ЗЕЛЕНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ В ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ОБЛАСТІ	236
Журавльова І.В. ДИНАМІКА СУСПІЛЬНИХ ФІНАНСІВ ТА РОЗВИТОК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ	239
Золотухін Є. В. ВИЗНАЧЕННЯ ІНТЕГРАЛЬНОГО ПОКАЗНИКА РІВНЯ РОЗВИТКУ РИНКУ МІСЦЕВИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ В УКРАЇНІ	243
Іванієнко К.В. ПРОБЛЕМИ РОЗРОБКИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА	246
Мажник Н.А. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ПРИЧИН ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	249
Малярєць Л.М., Мінєнкова О.В. БАГАТОКРИТЕРІАЛЬНА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА: ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ	252
Медвецький І. А. РОЛЬ І МІСЦЕ БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ЦИКЛІЧНОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ	256
Мішина С.В., Мішин О.Ю. КЛАСИФІКАЦІЯ ЗАГРОЗ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ БАНКУ	260
Піддубна Л.І. ТРАНСФОРМАЦІЯ ФАКТОРІВ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІД ВПЛИВОМ СУЧАСНИХ СВІТОГОСПОДАРСЬКИХ ЗМІН	264
Плєханова Т.Є. РОЛЬ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ ПРОЕКТУ У СТРАТЕГІЧНОМУ ПЛАНУВАННІ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА	266
Посохов І.М., Чепіжко О.В. ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА МІЖДНАРОДНОМУ РИНКУ	270
Руденко Г.Р. РОЗВИТОК ТЕОРЕТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЛОГІСТИЧНИХ ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВАХ	274
Соловйова К.С. СУЧАСНІ МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ІНСТРУМЕНТАРІЮ УПРАВЛІННЯ КОРПОРАТИВНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА	277
Степуріна С.О. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ КРИЗОВОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ	280
Уварова А.Є. ЕФЕКТИВНІСТЬ ЛОГІСТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА	284

Мажник Н.А.

*к.е.н., доц. кафедри соціології та психології управління,
Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця
(Україна)*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ПРИЧИН ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Сьогодні знищення неформальної економічної активності є стратегічним пріоритетом державної політики, і підтверджується Законом України «Про основи національної безпеки України [1], відповідно до статті 7 якого, неформальна економічна активність в національній економіці визнана однією з загроз національним інтересам і національній безпеці України в економічній сфері.

«Тіньова» економіка – сфера виявлення економічно активності, що направлена на отримання доходів від заборонених видів діяльності або на ухилення від державного контролю та від сплати податків при легальних видах економічної діяльності.

Актуальність дослідження такого явища як тіньовий сектор економіки набуло великого значення за останні роки, коли масштаби тіньових процесів досягли межі за якою вони почали становити реальну загрозу, що здійснює суттєвий негативний за своїми наслідками вплив на розвиток національної економіки.

Сучасні дослідження причин виникнення тіньової української економіки спираються на психологічні аспекти її зростання, що пов'язані із особливостями менталітету українського народу, у зв'язку з чим, тема дослідження є актуальною.

Мета дослідження полягає у виявленні теоретичних аспектів виникнення тіньової економіки України.

Існує велика кількість класифікацій причин виникнення тіньового сектору. Наприклад, Ф. Шнайдер виділяє наступні три типи причин [2]:

1. Тягар прямих та непрямих податків, як фактичних, так і потенційних. Податковий тягар є найбільш впливовою причиною виникнення та росту тіньового сектору, що обґрунтовано численними розрахунками досліджень.

2. Тягар регулювання як спосіб вираження довіри до діяльності уряду за усіма видами його функціонування.

3. Податкова мораль. Дана причина стосується готовності окремих підприємців платити податки в потрібному об'ємі на в необхідний час. Зниження податкової моралі призводить до збільшення розмірів тіньового сектору.

Науковці виділяють окрім зарубіжного переліку причин виникнення і розвитку тіньової економіки також вітчизняний перелік. Зокрема на

сьогоднішній день спостерігається зростання тінізації економіки України, обумовленої такими причинами як: змінами в економіці (інституційними та структурними), які відбуваються в процесі реформ; процесами зменшення платоспроможності населення; недосконалістю податкової системи, коли надзвичайно високі ставки податків зумовили такий стан, коли суб'єкти господарювання змушені приховувати свої доходи; корупцією, яка розглядається не як окреме економічне явище, а як складова тіньової економіки України і одна з основних причин її зростання [3, с. 50].

Отже, кожна із причин тіньової економіки не просто взаємопов'язані одна з одною, а й детерміновані особливостями менталітету.

Серед основних причин руйнування податкової моралі називається усвідомлення того, що середній клас, на відмінну від своїх бідних і багатих співгромадян, платить податків більше, ніж отримує вигод від уряду. Бідні платять мало в силу своїх невисоких податків, а багаті мають можливість використовувати легальні шляхи уникнення податків (наприклад, переміщати капітал, використовуючи розходження в податкових режимах різних країн). Навіть штрафи втрачають свою силу, якщо порушено справедливий розподіл доходів між соціальними групами.

Одним з ефективних способів вирішення даної проблеми є врахування державою фактору справедливості. Економічна політика, спрямована на розподіл податкового доходу всередині групи, підвищує тенденцію до дотримання податкових правил. Крім того, рівний розподіл вимагає менше зусиль з боку податкового нагляду, щоб перевірити дотримання правил.

У зв'язку з цим держава має сприяти тому, щоб інформованість населення поєднувалася з довірою до влади і розуміння об'єктивних потреб суспільства.

Варто зазначити, що в Україні зараз панує проблема падіння духу податкової моральності через постійне зростання тіньового сектору. Це призводить до ще більшого зростання тіньового сектору і через постійну несплату податків, зростання податкових ставок для підтримання доходів держави. Підвищення податкових ставок призводить до ще більшого уникнення від податків, а також збільшення податкового тиску на суб'єктів економічної діяльності.

Цей процес відбувається для звільнення окремої групи суб'єктів економічної активності або діяльності з підвищеним податковим тягарем. Обидві міри можуть привести до ще більшого рівня ухилення від оподаткування, що, в свою чергу, призведе до зниження податкової моралі.

Отже, податкова мораль – це лакмусовий папірець, що вказує, з одного боку, на розмір тіньової економіки, а з іншого – на довіру суспільства та ступінь його чесності до держави.

Та окрім податкової моралі і податкового менталітету, для психологічної характеристики причин тіньової економіки, використовуються поняття «почуття податкового тягара» та «податкова протидія».

Почуття податкового тягара означає психологічне відчуття людиною обов'язку регулярно виплачувати державі частину своїх податків. Багатьма це сприймається як факт втрати своїх благ. Розрізняють об'єктивне і суб'єктивне відчуття податкового тягара. У першому випадку йдеться про процес реальної виплати податків. У другому випадку розглядається формування суб'єктивного уявлення у людини про цей процес, про роль даного суб'єкта в загальному процесі оподаткування в країні.

Відзначаються відмінності при сприйнятті податкового тягара у представників різних професійних груп. Найбільше воно обтяжує підприємців, особливо зайнятих у сфері готельного бізнесу та транспорту. В умовах економіки України найбільше відчують податкове навантаження представники малого та частково середнього бізнесу. Виділяють дві форми уникнення оподаткування: ухилення від сплати (як правило, у вигляді незаконного використання податкових пільг, несвоєчасної сплати надання необхідних для обчислення документів) та обхід податків, коли має місце приховування прибутку або відсутній облік об'єктів оподаткування [4, с. 45].

Особливістю податкової протидії є те, що вона рідко виступає в активній формі, як протест проти держави, а частіше представлена в прихованій формі нелегального ухилення від податків. Для вивчення поведінки платника податків використовуються такі методи, як експериментальне моделювання податкової поведінки індивіда (як правило, не дає істинних результатів), метод самозвіту, а також порівняння самозвітів і податкової документації. Метод порівняння широко використовується при розрахунку тіньової економіки Державним комітетом статистики та Міністерством економічного розвитку та торгівлі України.

Таким чином, можна визначити, що основними перешкодами до абсолютної легалізації економіки окрім економічних є також психологічні фактори, а саме: недовірливість, попередній досвід, соціально-політична апатичність населення, зацикленість тільки на власних проблемах. Запропоновано такі шляхи скорочення впливу «тіньового сектора» на розвиток національної економіки: створення інститутів для підтримки суб'єктів ринку для поставки суспільного блага, постачання яких не може забезпечити держава в повному обсязі; підвищення податкової моралі, тобто сприяння культурі своєчасної сплати податків та стимулювання сумлінних платників податків шляхом зниження ставки податку; зняття бар'єрів для входження на ринок, зокрема для сільськогосподарських підприємств; стимулювання інноваційної діяльності для підвищення конкурентоспроможності національних виробників.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про основи національної безпеки України» // Відомості Верховної Ради України (ВРУ), 2003, № 39, ст. 351. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.

2. Schneider F. The shadow economy: a challenge for economic and social policy [Електронний ресурс] / F. Schneider, D. Enste. Електронний ресурс. – Режим доступу: www.econ.jku.at/Schneider.

3. Мазур І. І. Дегінізація економіки України: теорія та практика / І. І. Мазур – К.: ВПЦ «Київський університет», 2006. – 329 с.

4. Дейнека О. С. Экономическая психология / О. С. Дейнека. – СПб.: Изд-во СПбУ, 200. – 160 с.